

Gdańsk, dnia 22 marca 2023 r.

prof. dr hab. Michał Harciarek
Zakład Psychologii Klinicznej i Neuropsychologii
Instytut Psychologii
Uniwersytet Gdańsk

**Ocena dorobku naukowego i dydaktyczno-popularyzatorskiego
dr Agnieszki Olchowskiej-Kotali w związku z ubieganiem się przez nią o stopień doktora
habilitowanego w dziedzinie Nauk Medycznych i Nauk o Zdrowiu
w dyscyplinie Nauki o Zdrowiu**

Zgodnie z art. 16 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym z dnia 14 marca 2003 r. oraz kryteriami określonymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. z 2001 nr 196, poz. 1165), przedłożone do oceny materiały zawierają informacje na temat dotychczasowej aktywności naukowo-badawczej, dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej Pani dr Agnieszki Olchowskiej-Kotali. Podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie Nauk Medycznych i Nauk o Zdrowiu w dyscyplinie Nauki o Zdrowiu jest wskazana przez Habilitantkę osiągnięcie w postaci monografii pt.: „*Komunikowanie o ryzyku towarzyszącym terapii medycznej*”, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Medycznego; ISBN: 978-83-7055-615-0.

Opis sylwetki naukowej **Habilitantki**

Doktor Agnieszka Olchowska-Kotala uzyskała tytuł zawodowy magistra psychologii w 1995 roku (Uniwersytet Wrocławski), a następnie, w 2006 roku, stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii (Uniwersytet Wrocławski). Właściwie od początku swojej pracy zawodowej Habilitantka prowadzi badania w zakresie psychologicznych aspektów komunikacji lekarz-pacjent, jak również psychologicznych uwarunkowań podejmowania decyzji o korzystaniu z określonych form terapii. Temu drugiemu zagadnieniu dr Agnieszka Olchowska-Kotala poświęciła między innymi swoją rozprawę doktorską, w której analizowała problem czynników podmiotowych i sytuacyjnych w procesie podejmowania decyzji o korzystaniu z niekonwencjonalnych metod terapii.

Właściwie bezpośrednio po uzyskaniu tytułu magistra psychologii (tj. w styczniu 1996 r), Habilitantka podjęła pracę w Zakładzie Humanistycznych Nauk Lekarskich w Uniwersytecie Medycznym we Wrocławiu (wcześniej Akademia Medyczna we Wrocławiu), którą kontynuuje do dziś (do 2010- asystent; od 2010-adiunkt). W jednostce tej dr Agnieszka Olchowska-Kotala prowadzi między innymi zajęcia wykładowe oraz warsztaty poświęcone psychologicznym aspektom komunikacji lekarz-pacjent. Ponadto, od 2022 roku Habilitantka pracuje jako adiunkt w międzywydziałowym Studium Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu.

Syntetyczny opis i ocena osiągnięcia naukowego (art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy)

Jako podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie Nauk Medycznych i Nauk o Zdrowiu w dyscyplinie Nauki o Zdrowiu dr Agnieszka Olchowska-Kotala wskazała monografię swojego autorstwa pt.: „*Komunikowanie o ryzyku towarzyszącym terapii medycznej*”, Wrocław 2021: Wydawnictwo Uniwersytetu Medycznego. Przedstawiona do oceny monografia podejmuje problem komunikacji lekarz-pacjent, przede wszystkim kwestie informowania pacjenta o niepewności towarzyszącej wyborowi danej opcji leczenia (terapii), co stanowi fundamentalną część praktyki lekarzy. Świadomość pacjenta o możliwości wystąpienia określonych następstw leczenia odgrywa kluczową rolę w podejmowaniu decyzji zdrowotnych. Mimo tego faktu, wcześniejsze

badania pokazują, że komunikacja lekarz-pacjent nie jest zawsze optymalna, a decyzje o podjęciu określonej formy leczenia mogą nie być wynikiem świadomie przeprowadzonej analizy zysku i strat (często w wyniku lęku lub zwyczajnie niezrozumienia przekazywanych przez lekarza treści).

W pierwszej części rozprawy, Habilitantka w sposób bardzo skrupulatny i kompleksowy przedstawia przegląd literatury światowej dotyczący stanu badań o tym, jak pacjenci interpretują komunikaty o ryzyku. Prezentuje również podstawy teoretyczne przeprowadzonych przez siebie badań, odwołując się między innymi do teorii rozmytego śladu Valerie Reyny i Charlesa Brainerda. W efekcie tak opracowane wprowadzenie teoretyczne w doskonały sposób ukazuje złożoność problemu komunikacji lekarz-pacjent i stanowi solidną podstawę dla sformułowanych pytań badawczych zmierzających przede wszystkim do ustalenia, na podstawie jakich przesłanek pacjent odczytuje przekaz komunikatu dotyczącego ryzyka. Habilitantka skoncentrowała się tu na zagadnieniu, co jest dla pacjenta istotą sprawy w komunikacie o ryzyku, a także na tym, jak lekarz może w optymalny i zrozumiały dla pacjenta sposób przekazać mu ważne informacje.

Pierwsza część badań dr Agnieszki Olchowska-Kotali miała na celu odpowiedź na pytanie, jakie cechy informacji werbalnych i numerycznych budują główne przesłanie komunikatu o ryzyku oraz co może ułatwić pacjentowi zrozumienie głównego przesłania komunikatu o ryzyku. Druga część badań dotyczyła natomiast oczekiwań pacjentów, co do informowania o ryzyku terapii oraz umiejętności lekarzy w tym zakresie. W szczególności Habilitantka podjęła próbę ustalenia, jakie faktycznie są oczekiwania pacjentów oraz jakie informacje o ryzyku uznają oni za istotne i pomocne w podejmowaniu decyzji. Kolejne analizy zmierzały także do określenia uwarunkowań podmiotowych (zarówno ze strony pacjenta, jak i lekarza), które potencjalnie mogą mieć znaczenie dla sposobu przetwarzania informacji o ryzyku związanym z terapią.

Mimo iż część badań zaprezentowanych w monografii miała swoją podbudowę teoretyczną i nawiązywała do wcześniejszych prac innych autorów, niektóre z analiz miały charakter czysto eksploracyjny, uzupełniając wiedzę o komunikowaniu o ryzyku związanego z terapią. W badaniach udział wzięły różne grupy uczestników (dorośli, studenci medycyny, lekarze). W efekcie przeprowadzonych analiz, do których ogólnie nie mam istotnych uwag, Habilitantka sformułowała następujące wnioski. Po pierwsze, na podstawie uzyskanych przez dr Agnieszkę Olchowską-Kotalę wyników można stwierdzić, że ludzie różnie rozumieją słowne określenia możliwości i

prawdopodobieństwa wystąpienia niepożądanych efektów terapii. Przykładowo, sytuacje, z jakimi respondenci spotkali się w życiu nadawały niekiedy odmienne znaczenie takim pojęciom, jak np. „rzadko”. Całość tej części badań ukazuje tym samym, z jak heterogenicznym zjawiskiem mamy tu do czynienia i jak istotne, z punktu widzenia różnorodności interpretacji w kontekście uprzednich doświadczeń, jest uwzględnienie specyficznych doświadczeń pacjenta w komunikacji z nim. W tym aspekcie ciekawym i wartościowym wynikiem uzyskanym przez Habilitantkę jest wykazanie, że starsi dorośli bardziej jednoznacznie odbierają przekazywane im komunikaty, choć jednocześnie różnią się oni w swoich ocenach. Ponadto, zaprezentowane w monografii badania potwierdzają, że werbalne określenia ryzyka są wrażliwe na kontekst, w jakim występują. Ciekawym efektem badań jest również wynik wskazujący, że proporcji 1 na 100 można przypisać inną etykietkę słowną, jeśli opisuje ona skuteczność leku, a inną, jeśli opisuje ona jego niepożądane efekty. Dodatkowo, Habilitantka ukazała, że tłumaczenie choremu ryzyka bazujące na werbalnych etykietkach odnoszących się do częstości występowania niepożądanych efektów terapii jest nieoptymalne, ponieważ pacjenci zawyżają prawdopodobieństwo pojawienia się tak opisanego niepożądanego efektu.

W kolejnej części swojej monografii, dr Agnieszka Olchowska-Kotala sprawdzała, czy piktografy, czyli sposób graficznego obrazowania, w którym na bazie percepcji łatwo uchwycić zmianę w wysokości ryzyka, mogą być pomocne w zrozumieniu przekazu. Co zaskakujące, uzyskane wyniki pokazały, że ogólnie dla pacjentów rodzaj zastosowanych ikon ma niewielkie znaczenie dla ogólnego wydźwięku komunikatu. Zasadniczy sens komunikatu o skuteczności terapii respondenci budowali bowiem na podstawie porównania liczebności grupy poddanej terapii i niepoddanej terapii, a nie kształtu zastosowanych ikon. Dodatkowo, z analiz wyływa wniosek, że, mając do dyspozycji dane obrazujące ryzyko w krótszym i dłuższym przedziale czasowym, to bardziej efektywne jest zastosowanie przez lekarza krótszego horyzontu czasowego. Analogicznie, Habilitantka dowiodła, że przygotowując materiały promujące zachowania prewencyjne, bardziej skuteczne od prezentowania ryzyka zachorowania na daną chorobę w ciągu całego życia jest nakreślenie ryzyka zachorowania w najbliższych latach. Co więcej, kolejne efekty analiz ujawniły, że wskazane jest dalsza edukacja specjalistów ochrony zdrowia w zakresie włączania pacjentów w proces podejmowania decyzji o leczeniu.

Co także istotne, na potrzeby przeprowadzonych badań dr Agnieszka Olchowska-Kotala dokonała adaptacji skali do oceny umiejętności analizy i komunikowania ryzyka. Fakt ten należy docenić nie tylko ze względu na brak w Polsce analogicznego narzędzia, ale również dlatego, że zaadaptowana skala pozwala na postawienie wstępnej diagnozy oraz opracowanie wskazań, na jakie kwestie należy szczególnie zwrócić uwagę w procesie edukacji studentów medycyny w zakresie optymalizacji procesu komunikacji lekarz-pacjent.

Jednak mimo ogólnie pozytywnej oceny monografii stanowiącej podstawę ubiegania się przez dr Agnieszkę Olchowską-Kotalę o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego, poniżej przedstawiam kilka drobnych uwag, których uwzględnienie (choć na tym etapie postępowanie już niemożliwe) poprawiłoby moim zdaniem odbiór całości badań oraz przyczyniło się do bardziej jednoznacznych konkluzji. Po pierwsze, uzyskane dane i wyniki analiz przedstawiane są w pracy zazwyczaj w formie tabel, a zdecydowana większość statystyk znajduje się bezpośrednio w tekście. W efekcie lektura monografii jest niekiedy dość trudna (żeby nie powiedzieć karkołomna). Przykładowo, uzupełnienie tekstu o większą liczbę graficznej prezentacji danych, zdecydowanie ułatwiłoby odbiór / czytelność prezentowanych treści. Po drugie, w badaniu nr 1 (badanie dotyczące horyzontu czasowego) Habilitantka uwzględniła w mojej ocenie zbyt dużą rozpiętość wieku badanych. Ponadto, choć sam fakt kontroli perspektywy czasowej badanych uważam za bardzo dobre posunięcie metodologiczne, jednak szkoda, że Habilitantka nie uwzględniła w planie metodologicznym innych wymiarów psychologicznych (np. neurotyczności) czy nasienia lęku i depresji. Inną słabszą stroną pracy jest także to, że w toku analiz nie przeprowadzono bezpośrednich porównań studentów medycyny i lekarzy (w zależności od stażu pracy); byłoby to szczególnie wartościowe w kontekście interpretacji uzyskanych wyników analiz poświęconych komunikowaniu informacji dotyczących ryzyka.

Niezależnie jednak od sformułowanych powyżej kilku uwag krytycznych, całość pracy stanowiącej podstawę ubiegania się przez dr Agnieszkę Olchowską-Kotalę o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie Nauk Medycznych i Nauk o Zdrowiu w dyscyplinie Nauki o Zdrowiu oceniam pozytywnie. Habilitantka dowiodła bowiem, że nie tylko posiada odpowiednią wiedzę do samodzielnego prowadzenia badań naukowych w interesującym ją temacie, ale także wszelkie kompetencje metodologiczne i statystyczne. Ponadto, w ostatnim rozdziale monografii

wykazała, że potrafi prawidłowo i w dojrzały sposób formułować wnioski, jak również sama jest świadoma słabszych stron przeprowadzonych przez siebie badań.

Ocena dorobku naukowego niewchodzącego w skład osiągnięcia naukowego

Oprócz badań związanych nad efektywnością komunikacji lekarz-pacjent, dr Agnieszka Olchowska-Kotala realizowała i/lub realizuje prace dotyczące oczekiwań pacjentów, emocjonalnych obciążeń wynikających z pracy z pacjentem oraz znaczenia wiedzy psychologicznej dla poprawy praktyki lekarskiej. Analizuje również obraz choroby w oczach pacjentów, w tym przede wszystkim jego wpływ i ich reakcje emocjonalne. Poszukuje także odpowiedzi na pytanie o źródła niepokoju osób chorych oraz roli mediów w redukcji / wzmaganiu tego niepokoju. Ponadto, Habilitantka publikuje prace odnoszące się do problematyki śmierci oraz psychologicznych zasobów radzenia sobie kryzysem wieku średniego i procesem starzenia się. Dodatkowo, dr Agnieszka Olchowska-Kotala interesuje się tematyką niekonwencjonalnych metod terapii. Poszukuje przy tym osobowościowych i sytuacyjnych czynników sprzyjających stosowaniu niekonwencjonalnych metod leczenia, a także analizuje postawy lekarzy wobec stosowania przez pacjentów niestandardowych sposobów walki z chorobą.

Co jednak istotne z punktu widzenia oceny dorobku naukowego, zdecydowana większość uzyskanych przez Habilitantkę wyników opublikowana została w formie artykułów naukowych lub rozdziałów w pracach zbiorowych, gdzie Habilitantka była zazwyczaj pierwszą autorką. Dla porównania, za słabszą stronę dorobku naukowego niewchodzącego w skład osiągnięcia naukowego dr Agnieszki Olchowskiej-Kotali uważam natomiast fakt, że gro z opublikowanych prac ukazało się w języku polskim; choć są i takie indeksowane w bazach międzynarodowych. Ponadto, zrealizowane badania nie były finansowane ze środków, które Habilitantka pozyskałaby w drodze konkursów organizowanych przez takie instytucje, jak Narodowe Centrum Nauki.

Mimo powyższych zastrzeżeń, dorobek naukowy dr Agnieszki Olchowskiej-Kotali ogólnie oceniam pozytywnie, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. W przyszłości sugeruję jednak opracowywanie większej liczby prac w języku angielskim i publikowanie ich w czasopiśmie naukowym głównego nurtu.

Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzatorskich

Obok aktywności naukowo-badawczej, od ponad 25 lat dr Agnieszka Olchowska-Kotala prowadzi zajęcia dla studentów kierunku lekarskiego i lekarsko-stomatologicznego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Działalność dydaktyczna Habilitantki obejmuje również prowadzenie warsztatów z zakresu efektywnej komunikacji między lekarzem a pacjentem. Od 10 lat dr Agnieszka Olchowska-Kotala odpowiada za przebieg procesu dydaktycznego w Zakładzie Humanistycznych Nauk Lekarskich, koordynując dydaktykę w zakresie takich przedmiotów, jak psychologia kliniczna, historia medycyny, etyka lekarska, socjologia w medycynie czy psychologia z socjologią. W trakcie swojej kariery zawodowej, Habilitantka była również kierowniczką kilku projektów o charakterze dydaktycznym, odnoszących się głównie do popularyzacji tematyki, którą zajmuje się od strony badawczej. Dowodzi to dużej spójności zainteresowań naukowych z realizowaną dydaktyką, co bezspornie stanowi istotny walor przedstawionego do oceny dorobku. Dodatkowo, dr Agnieszka Olchowska-Kotala aktywnie uczestniczy w rozwoju młodej kadry naukowej (np. poprzez organizację konferencji), jak również jest autorką kilku publikacji popularno-naukowych, podejmujących przede wszystkim zagadnienia komunikacji w praktyce medycznej. Za swoją działalność dydaktyczną otrzymała indywidualną Nagrodę Rektora (2009).

Podsumowując stwierdzam, że dorobek dydaktyczno-organizacyjny oraz popularyzatorski dr Agnieszki Olchowskiej-Kotali zdecydowanie spełnia kryteria Ustawy stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego.

Podsumowanie i wniosek końcowy

Przedstawione do oceny materiały dowodzą, że dr Agnieszka Olchowska-Kotala posiada dużą wiedzę na temat sposobów komunikowania o ryzyku towarzyszącym terapii medycznej, jak również innych aspektów nauk o zdrowiu. Posiada ona także kompetencje w zakresie przeprowadzania adaptacji testów psychologicznych oraz zaawansowanych metod obliczeń statystycznych. Co równie ważne, podejmowane przez Habilitantkę zagadnienia badawcze służą upowszechnieniu informacji o

najbardziej efektywnych praktykach komunikacji lekarz-pacjent, stanowiąc jednocześnie punkt wyjścia do dalszych badań. W połączeniu z dużym doświadczeniem dydaktycznym organizacyjnym, dr Agnieszka Olchowska-Kotala jest w mojej ocenie gotowa do pełnienia obowiązków samodzielnego pracownika nauki. W związku z ogólnie pozytywną oceną zarówno głównego osiągnięcia, jak i całości dorobku naukowego oraz osiągnięć dydaktyczno-popularyzatorskich uważam, że przesłany mi dorobek spełnia ustawowe wymogi stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego, uznając tym samym starania dr Agnieszki Olchowskiej-Kotali o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie Nauki Medycznej i Nauki o Zdrowiu w dyscyplinie Nauki o Zdrowiu za uzasadnione.

